

Айн Ранд

**НОВАТА ЛЕВИЦА:
АНТИИНДУСТРИАЛНАТА РЕВОЛЮЦИЯ**

София, 2013

Преводът е направен по изданието:

Ayn Rand

THE NEW LEFT: THE ANTI-INDUSTRIAL
REVOLUTION

Signet, Signet Classics, Mentor, Plume, Meridian and NAL

Published by New American Library

1633 Broadway, New York, New York 10019

First Printing, September 1971

Second Revised Edition, 1975

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „МаК“ и „Изток-Запад“.

Copyright @ 1970, 1971 by Ayn Rand

Copyright @ 1969, 1970, 1971 by The Objectivist, Inc.

Copyright @ 1965 by The Objectivist Newsletter, Inc.

Copyright @ 1968 by The New York Times Company

All rights reserved

© Ирен Бойкикева, превод, 2013

© Огнян Дъскарев, превод, 2013

© Издателска къща „МаК“, 2013

© Издателство „Изток-Запад“, 2013

ISBN 978-619-321-213-2

ISBN 978-954-8585-32-3

КОЛЕКЦИЯ • АЙН РАНД •

АЙН РАНД

НОВАТА ЛЕВИЦА: АНТИИНДУСТРИАЛНАТА РЕВОЛЮЦИЯ

Превод от английски

Ирен Бойкикева

Огнян Дъскарев

Редактор

Калин Манолов

МАК
ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА

Съдържание

Осребряването: студентският „бунт“	7
Аполон и Дионисий	53
Левицата: старата и новата.....	75
От един симпозиум	87
„Политически“ престъпления	91
Завръщането на билетата	95
„Необяснимата лична алхимия“	107
Антииндустриалната революция.....	119
Векът на завистта	143
Компрачикосите	177

Осребряването: студентският „бунт“¹

Така нареченият студентски „бунт“, започнал и съсредоточил се основно в Калифорнийския университет в Бъркли, има дълбок и съществен смисъл и значение, и то не от вида, който повечето коментатори му придават, като самото естество на тези грешни интерпретации е част от неговата важност.

Събитията в Бъркли започват през есента на 1964 г. привидно като студентски протест срещу заповедта на университетската администрация за забрана на политически дейности – по-конкретно набирането на фондове, привличането и организирането на студенти за политически цели и действия извън територията на студентския град в определен район в непосредствена близост, собственост на университета. Претендирайки, че са нарушени техните права, малка група „бунтари“ успява да обедини хиляди студенти с най-различни политически възгледи, в това число и много „консерватори“, в движение, което приема името „Движение за свободно слово“. Движението организира протестни демонстрации в административната сграда и предприема редица действия, свързани с употреба на физическа сила, като нападение над полицаи и превземане на полицейска кола, която студентите използват като трибуна.

¹ Сп. „Обективист“ – юли, август, септември 1965 г.

Духът, стилът и тактиката на бунта се разбират най-добре от един конкретен инцидент. Администрацията на университета свиква масово събрание, на което присъстват 18 000 студенти и преподаватели, за да изслушат обръщението на президента на университета Кларк Кер за създалата се ситуация, като предварително е било изрично съобщено, че няма да се допускат изказвания на студенти по време на събранието. Кер се опитва да сложи край на бунта, обявява капитулация, обещава да удовлетвори повечето искания на бунтуващите се и изглежда сякаш успява да спечели аудиторията на своя страна. В този момент Марио Савио, водачът на бунтарите, грабва микрофона и прави опит да обърне хода на събитията, като пренебрегва правилата и факта, че събранието вече е било обявено за закрито. След като той – напълно основателно – е свален от трибуната, лидерите на Движението за свободно слово (ДСС) признават открито и с тържествуващ вид, че когато почти са били загубили битката, ненадейно са я спечелили, като са провокирали администрацията да предприеме акт „на насилие“ (признавайки по този начин, че победата на техните обявени публично цели не съвпада с целта на тяхната битка).

Тези събития са последвани от небивало обществено внимание в национален мащаб, но доста особено по своя характер – внезапен и на пръв поглед спонтанен поток от множество статии, изследвания, обзори, в които прозира странно единодушие в няколко основни линии: приписването на изключителна важност на ДСС като национално значимо движение, без да се отчитат реалните факти; размиване на фактите чрез неразбираеми обобщения; издигането на бунтарите в ролята на говорители на американската младеж, възторжено акламиране на техния „идеализъм“ и „отдаденост“ на политическите действия, приветствайки ги като знак за „пробуждането“ на студентите от „политическа апатия“. Ако често казваме, че медиите преекспонират и „раздухват“ дадени събития, то това е най-подходящият пример.

Междувременно в Бъркли започва ожесточена тристранна война между университетската администрация, академичния съвет и преподавателския състав – борба, толкова повърхностно отразе-

на в медиите, че точната ѝ същност остава забулена в мъгла. Едно от малкото неща, които стават ясни, е, че академичният съвет очевидно пледира за „твърда“ политика спрямо бунтарите, докато повечето от преподавателите са на тяхна страна, и че администрацията се оказва в незавидна роля – „по средата“ между двете страни.

Битката води до окончателната оставка на ректора на университета (както са поискали бунтуващите се) и временната оставка, а по-късно възстановяването в длъжност, на президента Кер. В крайна сметка се постига почти пълна капитулация пред ДСС, като администрацията удовлетворява почти всички техни искания. (Тук влизат правото да се толерират незаконни действия и правото на неограничена свобода на словото на територията на студентския град.)

За учудване на наивните това не слага край на бунта: колкото повече претенции се задоволяват, толкова повече техният брой нараства. Докато администрацията усилява опитите си да направи отстъпки и да задоволи исканията на ДСС, самото движение засилва провокациите си. Неограничената свобода на словото приема формата на „Движение за неприличен език“, което се изразява в разнасянето на плакати с нецензурни думи и излъчване на текстове с неприлични изрази по университетската радиоуредба (опростени със съвсем лек укор от повечето медии като израз на „младежка лудория“).

Това явно идва в повече дори за тези, които симпатизират на бунта. ДСС започва да губи последователи и накрая се разпада като движение. Марио Савио напуска университета, като заявява, че „не може да продължи да бъде част от *недемократичните* процедури, които следва администрацията“ [курсивът мой – А.Р.] и заминава, за да организира, според сведенията, национално революционно студентско движение.

Това е просто едно резюме на събитията така, както те са отразени в медиите. Но извън официалните новинарски канали, например в рубриките „Писма до редакцията“, може да се намери допълнителна и доста полезна информация от различни източници и хора.

В писмо до „Ню Йорк Таймс“ (от 31 март 1965 г.) Александър Грендън, биофизик в Лаборатория „Донер“ на Калифорнийския университет, разказва красноречиво за събитията от онова време:

Движението за свободно слово винаги е прибягвало до насилие и принуда, за да си осигури победа. Еднопартийната „демокрация“, подобно на комунистическите страни или изцяло белите части на Юга, противодейства на опонентите на партийната линия чрез наказание. Наказанието за непокорната университетска администрация (и на повече от 20 000 студенти, които не участваха в конфликта) беше „да се доведе университета до застой“ чрез физическа сила.

Да се капитулира пред такова извращаване на демокрацията, означава да се внуши на студентите, че тези методи са правилни. Президентът Кер капитулира нееднократно...

Кер се съгласи и прие, че университетът няма да осъществява контрол върху „проявите на незаконни действия“, което остава една абстрактна идея, докато не се подкрепи от примери от рода на: в една от залите на университета самопровъзгласил се анархист съветва студентите как чрез измама да се отърват от военна служба; известен в цялата страна комунист използва територията на университета, за да провежда ожесточена антиправителствена пропаганда по отношение на политиката и действията към Виетнам, като в същото време нелегално се набират средства в подкрепа на Виетконг; на територията на университета открито и свободно се пропагандира употребата на марихуана, като се дават точни инструкции откъде може да се купи дрогата.

И абстрактната идея „сквернословие“ се разбира по-добре, като чуем някой да описва с най-вulgарни изрази преживения от него групов секс или хомосексуална връзка по университетската радиоредба, и да препоръчва горещо на останалите подобни нестандартни изживявания. Или пък друг, който предлага студентите на територията на университета да имат същата сексуална свобода както кучетата...

„Преговорите“ на Кларк Кер – евфемизъм за капитулация – при всяко открито и преднамерено неподчинение на общоприетите

университетски правила, не допринасят за един либерален академичен дух, а по-скоро водят до липса на ред и беззаконие.

Дейвид С. Ландес, професор по история в Харвардския университет, споделя интересни свои наблюдения в писмо до „Ню Йорк Таймс“ (29 декември 1964 г.). Като твърди, че бунтът в Бъркли представлява едно от най-сериозните посегателства срещу академичните свободи в Америка, той пише:

В заключение бих искал да подчертая колко вредни последствия за Калифорнийския университет има този диспут. Аз лично знам за петима или шестима преподаватели, които напускат не защото не симпатизират на „свободното слово“ или на „политическите действия“, а защото, както казва един от тях: „Кой иска да преподава в университета в Сайгон?“

Най-доброто описание и най-проницателната оценка на тези събития се съдържат в една статия, публикувана в „Кълъмбия Юнивърсити Форум“ (пролет 1965 г.), озаглавена „Какво остана от Бъркли?“. Уилям Питърсън, професор по социология в Калифорнийския университет в Бъркли, пише:

Първото, което трябва да се знае за Движението за свободно слово, е че то няма нищо или почти нищо общо със свободното слово... Щом не става дума за свободно слово, за какво говорим тогава? Всъщност, колкото и абсурдно да изглежда, истинският проблем е завземането на властта...

Фактът, че малък брой – няколкостотин души – от общо над 27 000 студенти, успяха да внесат смут в живота на студентския град, се дължи не само на енергичната и умело водена агитация. Тази малобройна група нямаше да успее да вдигне на крак толкова много студенти без три други, макар и понякога неосъзнати, източници на подкрепа: съдействие и помощ извън университета, университетската администрация и преподавателският състав. Всеки, който е бил свидетел на ефикасната, почти военна организация на агитаторите, има пълно основание да вярва, че в битката

в Бъркли са намесени доста пари и обучен персонал... В Бъркли и околностите спонтанно и като че ли от нищото се появиха „временни комитети за подкрепа“ в помощ на един или друг елемент на студентския бунт.

Курсът, следван от университетската администрация, [...] подпомагаше бунтарски настроеното студентско ядро, и то по-успешно, отколкото ако беше специално замислен за тази цел. Да се въведе пределно неясен и двусмислен правилник – и когато го подложат на атака да се защитава с неразумни аргументи е достатъчно порочна практика. Нещо повече, университетът не наложи никакви реално ефективни санкции на студентите... Спазване на нормите може да се постигне, когато има подходящи механизми за поощрение и съответни мерки при провинение. Самият факт, че на професионални педагози трябва да се напомня тази аксиома, показва колко дълбоки са корените на кризата в Бъркли.

Но най-важната причина екстремистите да спечелят толкова много поддръжници сред студентите, беше отношението на преподавателите. Тяхната може би най-скандална капитулация пред ДСС беше една резолюция, приета от Академичния съвет на 8 декември, в която преподавателският екип не само подкрепя всички искания на радикалите, но и заявява своето намерение, ако е необходимо, да се бори и отстоява тези искания пред Академичния съвет. Приемането на тази резолюция с внушително мнозинство – 824 към 115 гласа – фактически парализира студентските антиДСС организации...

Движението за свободно слово напомня за комунистическите фронтове от 30-те години на XX век, но има и няколко съществени разлики. Основният отличителен белег – че радикалното ядро използва справедливи каузи по двусмислен начин с цел да манипулира широките маси – е идентичен. В този случай обаче в центъра на нещата не стои дисциплинираната комунистическа партия, а разнородна група от радикални секти.

Професор Питърсън изброява като пример различни социалистически, троцкистки, комунистически и други групи. Той прави следните изводи:

Радикалните лидери в Бъркли, подобно на университетите в Латинска Америка и Азия, не са по-малко радикални поради това, че в много случаи действат извън строгия ред и дисциплина на официалните политически партии. Те се определят не по това дали плащат членски внос на някаква партия, а по действията, начина им на мислене и по езика, който използват. Терминът, който най-добре им подхожда, е „кастровисти“ [този термин, както обяснява Питърсън, характеризира най-вече техния избор на тактика – б.м., А.Р.], като в много отношения всички те имитират движението на Фидел Кастро...

В Бъркли провокативната тактика, приложена не срещу диктатура, а срещу една либерална, разделена и колеблива университетска администрация, се оказва изключително ефикасна. Всяка провокация и последваща победа водеше до следващ подобен цикъл.

Професор Питърсън завършва статията си с нотка на предупреждение:

Според моята диагноза [...] пациентът [Университетът] не само не се е възстановил, но е по-зле от всякога. Температурата временно е спаднала, но инфекцията се разпространява и става все по-опасна.

Нека сега да разгледаме идеологията на бунтарите, като съдим по публикациите в пресата. Общият тон на коментарите се разбира най-добре от едно заглавие в „Ню Йорк Таймс“ (15 март 1965 г.): „Новото студентско ляво: Движението се представлява от сериозни активисти в търсене на промени.“

Какви точно промени? На този въпрос не се дава конкретен отговор в обширната статия, заела почти цяла страница във вестника. Просто „промени“.

Някои от тези активисти, „които оприличават своето движение на „революция“, искат да бъдат наричани радикали. Повечето от тях обаче предпочитат да се наричат „организатори“.

Организатори – на кого? На „онеправданите“. На какво? Няма отговор. Просто „организатори“.

Повечето от тях изразяват презрението си към всякакъв вид етикети и нямат нищо против да бъдат наричани циници... Голяма част от тези хора казват, че са скептични както към комунизма, така и към всяка друга форма на политически контрол... „Може да се каже, че сме антикомунисти – казва един от тях, – или че сме аморални, или а-каквото и да било.“

Има обаче и изключения. В пресата се цитират думите, казани от едно момиче от Калифорнийския университет, една от лидерите на бунта в Бъркли: „В момента социалистическият свят, заедно с всичките си проблеми, се доближава най-много до вида общество, което според мен е най-доброто. В Съветския съюз това общество е почти постигнато.“

Друг студент от Сити Колидж, Ню Йорк, изразява същото мнение. „Съветският съюз и целият социалистически блок са поели най-верния път“ – казва той.

Като вземем предвид факта, че повечето млади активисти са имали силни изяви в движението за граждански права, както и че бунтовниците от Бъркли започват борбата под прикритието на каузата за гражданските права (опитвайки се неуспешно да смажат всяка опозиция като „проява на расизъм“), интересно е да прочетем следното: „Сред активистите не се говори много за расова интеграция. Някои от тях смятат темата за остаряла. Те заявяват, че интеграцията е не по-малко зло от сегрегацията, при положение че води до едно самодоволно общество на средната класа с мирно съжителство на различни раси.“

Централната тема и основната идеология на всички активисти е: *антиидеология*. Те яростно опонират на всякакви „етикети“, дефиниции и теории. Те прокламират върховенството на сегашния момент и предаността към действието – към субективното, емоционално мотивирано действие. Тяхното антиинтелектуално отношение прозира като основен лайтмотив във всички коментари в медиите.

В статия на „Ню Йорк Таймс Магазин“ (14 февруари 1965 г.), се казва:

Размирниците от Бъркли не изглеждат политически ангажирани в смисъла на студентските бунтовници от бурните времена на 30-те години. Те са твърде подозрителни към всички институции на по-възрастните, за да приемат чистосърдечно дори онези идеологии, които са си поставили за цел разрушаването на системата. Едно анархистично движение или например Съюзът на индустриалните работници по света изглеждат толкова решителни, колкото всяка марксистка доктрина. „Те изповядват нещо като политически екзистенциализъм – твърди Пол Джейкъбс, научен работник в университетския Център по обществени и правни науки, който е един от апологетите на Движението за свободно слово. – Всички стари етикети са извън играта...“

Крайните фанатични привърженици на ДСС гордо изповядват своето активистко кредо – само предаността към идеята може да премахне празнотата и липсата на каквото и да било смисъл в живота на една огромна „фабрика за знания“ като Бъркли.

В статия на „Сатърди Ивнинг Поуст“ (8 май 1965 г.), посветена на младежките леви групи, се цитира един лидер на организацията „Студенти за демократично общество“:

Ние започнахме с пълно отричане на старото сектантско ляво и неговите вечни дразги, както и с презрение към американското общество, което смятахме за покварено. Ние се интересуваме от директното действие и от конкретните каузи. Ние не прекарваме часове наред в безсмислени дебати за характера на съветска Русия, или дали Югославия е дегенерирала работническа държава.

Чрез нашите окупационни протести ние за пръв път имахме шанса да участваме пряко в една значима социална революция.

В часовете, когато не бяха ангажирани с протести [се казва в същата статия], младежите от „Прогресивна работническа класа“ висяха по кафенетата и експерименталните театри в Ист Вилидж в Манхатън. Техните вкусове за четене бяха ориентирани по-скоро към Сартър, отколкото към Маркс.

И като потвърждение на тази теза, с интересен шрих на еднотомислие, в един преглед на „Нюзуик“ (22 март 1965 г.) се цитират думите на младеж от другата страна на континента: „Тези студенти не четат Маркс – казва един от лидерите на Движението за свободно слово в Бъркли. – Те четат Камю.“

Ако наистина са бунтари – продължава статията – те са бунтари без идеология и без стратегически революционни програми. Тях ги обединяват каузи, а не определени философии, и те като че ли са неспособни да формулират или следват една систематизирана политическа теория за обществото, била тя лява или дясна.

„Днешният студент иска да открие себе си чрез това, което прави, а не чрез това, което мисли“ – категорично твърди авторът на статията, и цитира какво казват зрели авторитети в потвърждение на тази теза. „Това, което наблюдаваме в момента, подобно на 30-те години – пише редакторът на „Ню Йорк Поуст“ Джеймс А. Уечслър, – са групи активисти, които наистина искат да действат в реалния живот.“ Но не идеологически. „Ние на времето седяхме и дискутирахме върху марксизма, докато сега студентите работят активно за каузата на мира и гражданските права.“ В статията се цитира Ричард Ънсуърт, свещеник в Дартмът: „В днешния университетски свят „пътят е да действаш и после да разсъждаваш, вместо първо да разсъждаваш, после да вземеш решение и накрая да действаш, както беше допреди няколко години.“ Ето и коментарът на Пол Гудмън, известен като писател, педагог и „един от настоящите герои на студентите“, който приветства движението в Бъркли: „Водачите на бунта не действаха хладнокръвно и невъзмутимо – те поемаха рискове, те искаха всичко да е бурно и объркано, те не знаеха дали борбата ще завърши с успех или с провал. Сега вече не е така – сега те искат да вземат нещата под свой контрол.“ (Курсивът е мой. По същият начин може да бъде похвален всеки пиян шофьор.)

Темата за „поемане на командването“ се повтаря отново и отново. Непосредствената цел очевидно е превземането на универ-

ситетите. В статия на „Ню Йорк Таймс Магазин“ (29 март 1965 г.) се цитира един от лидерите на ДСС: „Нашата идея е университетът да се състои от преподаватели, студенти, книги и идеи. Администрацията трябва да се грижи само тротоарите да са добре почистени – в буквалния смисъл. Те трябва да бъдат слуги на преподавателите и студентите.“

Кулминационната точка на тази конкретна теза е един репортаж на „Ню Йорк Таймс“ (29 март 1965 г.), озаглавен „Колежаните приемат „Декларация за правата“.

Миналия уикенд група студенти от източните колежи обяви тук [във Филадельфия], че ролята на администрацията трябва да се сведе само до поддръжката на материалната база на територията на образователните институции.

„Модерният колеж или университет – твърдят те – трябва да се управлява от студентите и професорите, а администрацията трябва да включва персонал по поддръжката, чиновници и охрана, чиято единствена задача е да спазват волята на преподавателите и студентите.“

За тази цел на събрание, състояло се в Пенсилванския университет, е приет специален манифест. Във форума вземат участие 200 младежи от 39 колежа от района на Филадельфия и Ню Йорк, Харвард, Йейл, Калифорнийския университет в Бъркли и училища от Средния Запад.

Най-често повтаряната тема на събранието беше, че колежите и университетите са се превърнали в слуги на „финансовите, индустриални и военни ведомства“ и че студентите и преподавателите са „предадени“ от администрацията.

Приетият манифест съдържа декларации за правото на свободно сдружаване, организиране и провеждане на събрания, [...] премахване на учебните такси; контрол над правоохранителните органи от страна на студентите и преподавателите, ликвидирането на Корпуса за военно-запасно обучение; отпадането на клетвата за вярност; студентско-преподавателски контрол върху учебните планове...

Много показателен е методът за приемане на манифеста: „На събранието присъстваха около 200 студенти, като само 45 от тях останаха до края, когато беше гласувана „Студентската декларация за правата“. Толкова за „демократичните процедури“ и за правото на активистите да си приписват ролята на говорители на американската младеж.

Какво значение отдават на студентския бунт всички тези коментари и репортажи, както и авторитетите, които те решават да цитират? Мъжеството на духа не е отличителна черта на съвременната култура, но по никой друг злободневен въпрос малодушието и страхът от неодобрение не са се проявявали в такава разголена и уродлива форма. Не стига, че повечето коментатори нямат независима и обективна оценка на събитията, не стига, че се съобразяват с бунтовниците и се водят по акъла им, но от всички техни претенции и искания избират да подкрепят и приемат като основна кауза на бунта най-повърхностната, неадекватната и – следователно – *най-безопасната* – а именно, че университетите са станали „твърде големи“.

Сякаш са израснали като гъби за една нощ – „големината“ на университетите изведнъж се обявява от всички за национален проблем и се определя като основна причина за студентските „вълнения“, а техните мотиви се квалифицират като младежки „идеализъм“. В днешната култура винаги е било най-безопасно да се атакува „големината“. И тъй като безсмисленият въпрос за *големината* отдавна служи като начин да се заобикалят истинските проблеми от всички страни на политическия спектър, се прибавя нова крилата фраза към поредицата „големи“ – „голям бизнес“, „голяма работническа класа“, „голямо правителство“ и т.н. и сега – „голям университет“.

За по-изтънчената аудитория социалистическото списание „Ню Лидър“ (21 декември 1964 г.) предлага една марксистко-фройдистка оценка, според която бунтът се определя преди всичко като „алиенация“ (цитат от Савио: „Хората са някак разделени“), и „бунт на поколенията“ („Съвсем спонтанно характерен език на студентския политически протест стана този на сексуал-

ния протест срещу мрачната фигура на университетския администратор, който управлява *in loco parentis*.¹⁾

Но наградата за най-добро представяне на морално-интелектуалната същност на съвременната култура трябва да се присъди на губернатор Браун от Калифорния. Да не забравяме, че Калифорнийският университет е държавна институция и членовете на академичния съвет се назначават от губернатора, което го прави и главната мишена на бунта във всичките му проявления: от манифестациите – през физическото насилие – до използването на неприличен език по негов адрес.

Направили ли сме нашето общество сигурно и безопасно за студенти, които имат идеи? [пита губернатор Браун на една вечеря в университета]. Не сме. Студентите се промениха, но структурата на университета и отношението към студентите не вървят в тон с тази промяна.

Ето защо някои студенти решиха, че имат право да излязат извън рамките на закона, за да наложат промяната. Но с тези свои действия те демонстрираха върха на *идеалистичното лицемерие*. [Курсивът е мой – А.Р.] От една страна, те много държат на Федералната конституция, като отстояват правото си на политическо застъпничество. Но в същото време отхвърлят принципа на справедливото правосъдие в полза на директното действие.

В края на краищата те се оказват на толкова погрешен път, колкото и самият университет. Това е най-голямото предизвикателство сега за нас – предизвикателството на промяната.²⁾

Нека отчетем факта, че губернатор Браун се счита от всички за влиятелна фигура, а републиканците в Калифорния гледат на него като на забележителен опонент. Да отчетем и това, че „според едно проучване на общественото мнение в Калифорния 74% от хората не одобряват студентското протестно движение в Бъркли“³⁾.

¹ Като родител (лат.). – Б.р.

² „Ню Йорк Таймс“, 22 май 1965 г.

³ „Ню Йорк Лидер“, 12 април 1965 г.

И тогава не можем да не забележим, че губернатор Браун не се осмелява да осъди едно движение, ръководено или манипулирано от група от 40–50 студенти, както и че той сякаш се чувства задължен да квалифицира термина „лицемерие“ с определението „идеалистично“, като по този начин създава една от най-странните комбинации в днешната лексика на уклончивия език.

Сега да видим как в цялото това море от коментари, оценки и интерпретации (включително и в скучния преглед в „Нюзуик“, който предлага статистически данни по всевъзможни аспекти на университетския живот) не се споменава нито една дума за *съдържанието* на модерното образование, за *естеството на идеите*, които се насаждат днес в университетите. Обсъждани бяха всякакви възможни въпроси, освен един: *На какво учим студентите да мислят?* Това явно е нещо, което никой не се осмелява да дискутира.

А ние оттук нататък ще дискутираме точно това.

Ако един драматург имаше дарбата да превръща философските идеи в живи хора от плът и кръв, и се опиташе да създаде живо превъплъщение на модерната философия, то това щяха да бъдат бунтовниците от Бъркли.

Тези „активисти“ са толкова свършени, правдиви, верни и смайващи продукти на модерната философия, че някой трябва да извика на всички университетски администрации и преподаватели: „Братлета, вие си го търсехте!“

Човечеството не може да очаква да остане невредимо, след като десетки години е било изложено на радиацията на такива интелектуални атомни бомби, като например следната: „Разумът е безсилен да разбере нещата такива, каквито са; реалността е непознаваема; увереността е невъзможна; познанието е само една вероятност; истината е това, което работи; умът е предразсъдък; логиката е социална условност; етиката е въпрос на субективно обвързване с произволен постулат.“ И логическите мутации на подобни концепции са тези изкривени млади създания, които крещат в хроничен ужас, че не знаят нищо и искат да властват над всичко.

Ако онзи драматург пишеше сценарий за филм, той спокойно можеше да го нарече „Марио Савио, син на Имануел Кант“.

С редки и пренебрежими от академична гледна точка изключения преобладаващото философско течение, което залива всяка учебна зала, дисциплина и ум в днешните университети, е: епистемологичен агностицизъм, отявлен ирационализъм, етичен субективизъм. Нашата епоха е свидетел на последната кулминация, на осребряването в дългия процес на разрушение, на крайната точка от пътя, начертан от Кант.

От момента, в който Кант категорично раздели разума от реалността, неговите интелектуални последователи старателно разширяват тази пропаст. В името на разума прагматизмът наложи възгледа „в границите на момента“ като една светла перспектива за живота; отказът от използването на контекста като правило на епистемологията; личната изгода и целесъобразността – като принцип на нравствеността; и колективния субективизъм – като заместител на метафизиката. Логическият позитивизъм отиде още по-далеч и в името на разума издигна вековната психоепистемология на нечестните адвокати в ранг на научна епистемологична система, като провъзгласи, че знанието се състои от лингвистични манипулации. Като взе това насериозно, лингвистичният анализ заяви, че задачата на философията не е да открива универсални принципи, а да казва на хората какво искат да кажат, когато говорят, което те не са способни да направят по друг начин (това последното по това време беше вече вярно – във философските кръгове). Това беше последният замах на философията, която разчупи всички съоръжения за акостиране и отплава като по-лек от въздуха балон, изгубвайки всякаква връзка с реалността и всякаква релевантност към проблемите на човешкото съществуване. Независимо колко предпазливо защитниците на подобни теории заобикаляха въпроса за връзката между теорията и практиката, независимо колко престорено свенливо се бореха философията да бъде третирана като преддверие или игра за класната стая, не можеше да се отрече факта, че младите хора отиваха в колежа, за да придобият *теоретичен* опит, който да ги ръководи в *практи-*

ческите действия. Преподавателите по философия отбягват въпросите за приложението на техните идеи към действителността, като заявяват, че „реалността е безсмислено понятие“ или като твърдят, че единствената цел на философията е занимателното фабрикуване на произволни „конструкции“, или като насърчават студентите да балансират всяка теория със „здрав разум“ – здравият разум, който те така упорито се опитват да изкарат нищожен и необоснован.

В резултат на това студентът излиза от модерния университет със следните схващания, натрупани в съзнанието му по време на прекараните 4 до 8 години учение: човешкото съществуване е хаотична и непознаваема джунгла, страхът и несигурността са перманентно състояние на човека, скептицизмът е белег на зрялост, цинизмът е знак за реализъм и – над всичко – отличителният признак на интелектуалеца е отричането на интелекта.

Когато и ако академичните коментатори решат да се замислят върху практическите резултати от своите теории, те почти единодушно твърдят, че неувереността и скептицизмът са много ценни качества в социален аспект и те водят до толерантност към различията, гъвкавост, социална „приспособимост“ и склонност към компромиси. Някои стигнаха дотам категорично да твърдят, че интелектуалната увереност е признак за диктаторски манталитет и че вечните съмнения – липсата на твърди убеждения и абсолютни догми – са гаранция за едно мирно, „демократично“ общество.

Те обаче си направиха погрешни сметки.

Казва се, че дихотомията на Кант е довела до две течения кантиански философи, като и двете линии приемат неговите основни постулати, но застават на противоположни страни: едните избират разума, отричайки реалността; другите избират реалността, отричайки разума. Първите отстъпиха света на вторите.

И кой инкасира труда и усилията на кантианските философи, кой наследи банкрутиралите остатъци от софистиката, казуистиката, стерилността и бездънната тривиалност, до които беше сведена философията? Екзистенциализмът.

Екзистенциализмът по същество се изразява в следното: посочваме с пръст модерната философия и казваме: „Щом *това* е разумът, да върви по дяволите!“

Въпреки че прагматиците-позитивисти-аналитици заличиха разума, екзистенциалистите ги приемаха за негови защитници, развяваха ги пред света като пример на рационалност и продължаваха да отричат тотално разума, като обявяваха неговото безсилие, бунтуваха се срещу неговия „провал“, призоваваха за връщане към реалността, към проблемите на човешкото съществуване, към ценностите, към действието – субективни ценности и безсмислено действие. В името на реалността те прокламираха моралното върховенство на „инстинктите“, импулсивните желания и чувства, както и когнитивната сила на стомаха, мускулите, бъбреците, сърцето, кръвта. Това беше един бунт на обезглавени тела.

Битката не е приключила. Философските катедри на днешните университети са бойно поле за една битка, която всъщност представлява само семейна разправа между аналитиците и екзистенциалистите. Техни рожби са активистите на студентския бунт.

Ако тези активисти са избрали политиката „действие и след това разсъждаваме“, това не означава ли, че прагматизмът ги е научил, че за истината трябва да се съди по последствията? Ако те „изглеждат неспособни да формулират или следват една систематизирана политическа теория за обществото“, но въпреки това демонстрират на висок глас своята морална добродетел в намерението си да постигнат социалните си цели чрез физическа сила – това не означава ли, че логическият позитивизъм ги е научил, че етичните твърдения нямат познавателно значение и са само отчет на чувствата, които изпитваме, или еквивалент на емоционалните изблици?

Ако те са безкомпромисно слепи за всичко друго, освен за непосредствения момент – това не значи ли, че логическият позитивизъм ги е научил, че за нищо друго не може да се твърди, че съществува със сигурност? И докато лингвистичните аналитици са заети с упражненията от вида: „Котката е на черджето“ *не* означава, че „черджето“ е атрибут на „котката“, нито че „на черджето“

е родът, към който принадлежи „котката“, нито пък че „котката“ е равно на „на черджето“ – трябва ли да се учудваме, че студентите щурмуват Бъркли с плакати от рода на „Сега удрий, после анализирай!“? (Този лозунг се цитира от професор Питърсън в „Кълъмбия Юниверсити Форум“.)

На 14 юни телевизия Си Би Ес снима документален филм, озаглавен „Историята в Бъркли“ – един несвързан, объркан и неразбираем разказ, но точно по тези причини автентичен и впечатляващ. При всеки вид лудост има метод, а за запознатите с модерната философия този филм беше като образ от странични огледала – парад на изкривени отражения и странно ехо от касапницата, извършена в академичните камери за изтезания на мозъка.

„Нашето поколение няма идеология“, казва първото интервюирано момче с тон на пренебрежение и омраза, който на времето беше запазен за лозунги от рода на „Долу Уолстрийт!“ – с ясната мисъл, че сега врагът не са така наречените „бизнесмени мошеници“, а самият *разум*. По-старото поколение, презрително обяснява той, имаше едно „малко, сладко хапче“ за решение на всички проблеми, но хапчето не действаше и „те просто си прецакаха сърцата“. „Ние не вярваме в хапчетата“, казва той.

„Ние разбрахме, че има абсолютни правила“ – припряно и малко плахо казва едно младо момиче, сякаш изрича някаква аксиома, и започва да обяснява несвързано, като си помага с жестове, че „ние създаваме правила за себе си“, и че каквото е правилно за *нея* самата, може да не е правилно за останалите.

Друго момиче описва часовете в университета като „думи, думи, думи, хартия, хартия, хартия“ и тихо, с тон на истинско отчаяние, казва, че често си е задавала въпроса: „Какво правя аз тук? Аз нищо не научавам.“

Една емоционална и много словоохотлива девойка, която не завършваше изреченията си и не даде нито един съществен довод, отричаше обществото по принцип, като се опитваше да каже, че тъй като хората са продукти на обществото, самото то явно не си е свършило добре работата. По средата на изречението тя изведнъж спря и небрежно подхвърли: „Каквото и да стане от мен, аз си

оставам продукт“, след което отмина. Тя каза тези думи с проста-та искреност на добро дете, което признава един очевиден сам по себе си факт от природата. Това не беше театър – горкото малко създание говореше сериозно.

Изразът на безпомощно объркване на лицето на Хари Ризъ-нър, коментаторът на филма, ясно показваше защо медиите не са способни да се справят както трябва с един такъв проблем като студентския бунт. „Сега – незабавно – всяка ситуация трябва да бъде разрешена *сега*“ – казва той недоверчиво, описвайки пове-дението на бунтарите, без хвалби и без укори, с леко учуден, ле-ко безпомощен тон на човек, който не може да повярва, че виж-да диваци, пуснати на воля в един от най-големите американски университети.

Такива са продуктите на модерната философия. Те са от ти-па студенти, които са прекалено интелигентни, за да не забеле-жат логическите последици от теориите, на които са ги учили, но недостатъчно интелигентни, за да вникнат в тези теории и да ги отхвърлят.

И така, те шумно демонстрират своето открито пренебреже-ние към „системата“, без да разбират, че те са нейните най-послуш-ни ученици, че техният бунт е бунт срещу *статуквото* чрез него-вите прототипи, срещу интелектуалната „върхушка“ чрез нейните работи, които са се хванали на въдицата на всяка изтъркана и „за-лежала“ теза на „либералите“ от 30-те години, в това число крила-тите лозунги за алтруизма, предаността към каузата на „неправ-даните“, към една толкова безопасно *конвенционална* кауза като „войната срещу бедността“. Бунт, който вее знамена, надписани под въздействието на приспивателни, не представлява нито мно-го убедителна, нито особено вдъхновяваща гледка.

Както при всяко движение, очевидно и тук са намесени най-различни мотиви: тук са дребните интелектуални лицемери, кои-то откриват златна мина в модерната философия, умират да водят спорове заради самия спор, като объркват опонентите си с ша-блонни парадокси; тук са посредствените артисти, които си въоб-разяват, че са герои и харесват предизвикателствата заради самия

спорт; тук са нихилистите, които, водени от дълбока омраза, търсят единствено разрушението заради самото разрушение; тук са отчаяните зависими, които търсят „да се закачат“ за всяка група, която би ги приела; и накрая – обикновените хулигани, вечното присъствие във всяко бандитско действие. Каквато и да е комбинацията от мотиви, *неврозата* е отпечатана с главни букви през цялото движение, защото няма такова нещо като отричане на разума заради невинна грешка на познанието. Но независимо от това дали теориите на модерната философия служат само за параван, защитен механизъм, разновидност на неврозата, или са до известна степен причината, довела до нея, не можем да отречем, че модерната философия унищожи най-доброто у тези студенти и извади на бял свят най-лошото.

Младите хора наистина искат да открият един широк възглед върху живота, тоест философия. Те търсят дълбок смисъл, цел, идеали и повечето от тях вземат това, което им се дава. Именно в юношеската възраст и началото на своите двадесет години, за добро или за зло, хората търсят философски отговори и определят схващанията си до края на своя живот. Някои не стигат до този етап; други никога не спират да търсят, но повечето хора са отворени за гласа на философията само за кратък период от време. Последните са постоянни, за да не кажем невинни, жертви на модерната философия.

Те не са самостоятелни мислители или интелектуални творци. Те не са способни да отговорят или устоят на прилива на модерната софистика. Някои от тях се отказват след един или два неразбираеми курса, убедени, че мисленето е загуба на време, и докато станат на 25 години, се превръщат в летаргични циници или затъпели самодоволни еснафи. Други приемат за чиста монета това, което чуват, приемат го сякво и *буквално* – това са днешните активисти. И без значение какъв заплетен възел от мотиви ги ръководи сега, всеки учител по модерна философия би трябвало да се черви от срам в тяхно присъствие, ако все още е способен да разбере, че именно той е успял да ги превърне в гротескни малки чудовища,

използвайки най-доброто у тях и желанието им да намерят идеи – плахо, несигурно и опипом.

А какво се случва с по-светлите умове в модерните университети, със студентите с интелигентност над средната, които наистина са изпълнени с желание да учат? Това, което те намират и трябва да изтърпят, е един дълъг и бавен процес на психоепистемологично изтезание.

Влиянието на философията, пряко или непряко, определя епистемологичните стандарти и методи на преподаване за всички катедри, както при природо-математическите, така и при хуманитарните науки. Резултатът днес е един хаос от субективни хрумвания, определящи критериите за логика, комуникация, демонстриране, доказателство, данни и факти, които се различават при различните преподаватели и на различните лекции. Нямам предвид разлика във възгледите или съдържанието, а отсъствието на *основни епистемологични принципи* и съответна диференциация в метода и начина на мислене, очаквани от студентите. Става така, сякаш всеки курс се преподава на различен език, с изричното изискване *да се мисли* на този език, само че без да се предоставя съответният речник. Резултатът – интелектуална дезинтеграция в степента, до която човек е решил да се съобразява.

Към това да прибавим: съпротивата към „изграждане на система“, т.е. към интеграция на знанията. В резултат материалът, преподаван по една дисциплина, противоречи на този в останалите; всеки предмет виси в някакъв вакуум и трябва да се приема извън контекста, като същевременно въпросите как да се интегрират тези знания се отхвърлят и считат за неуместни.

Към това да прибавим: произволният, безсмислен и случаен конгломерат от учебни планове, отсъствието на каквато и да било йерархическа структура на знанията, ред, приемственост или обосновка. Бъркотия от курсове върху ред незначителни подробности, извадени от контекста и нецеленасочени проучвания, всеобхватна липса на разбираемост, арогантно изповядвана ирационалност и, вследствие на това, необходимостта да се наизустява – вместо да се учи, да се рецитира – вместо да се разбира, да се за-

държи в главата една какофония от недефиниран жаргон, докато се вземе поредният изпит.

Към това да прибавим: професорите, които отказват да отговарят на въпроси, професорите, които отговарят уклончиво и подигравателно, професорите, които превръщат часовете в дрънкане на празни приказки под предлога, че „ние сме се събрали да обсъдим нещата заедно“, професорите, които *наистина* преподават, но в името на „антидогматизма“ не вземат страна, не изразяват становище и оставят студентите да се лутат в лабиринт от противоречия без никакви указания за възможното решение; професорите, които *вземат* страна и приветстват коментари от страна на студентите, а после наказват несъгласните с по-ниски оценки (особено при политически курсове).

Към това да прибавим: малодушието и страхът от неодобрение на повечето университетски администрации, политиката на перманентен морален неутралитет, склонност към компромис с всичко, отбягване на конфликти на всяка цена, като студентите много добре разбират, че и най-голямата несправедливост няма да бъде наказана, че на практика няма смисъл от подаване на молби и оплаквания и че никъде не може да се намери справедливост.

Да, разбира се, има изключения – *има* компетентни педагози, блестящи умове и рационално мислещи хора в университетите, но те потъват в развилнелия се конформистки поток на ирационалност и много често са смазани от песимизма на горчивото, дълго потискано отчаяние.

И още нещо: повечето професори и администратори поотделно са много по-компетентни и рационални, отколкото в условията на екипна работа. Повечето от тях разбират и в частен план се оплакват от лошите страни на днешното образование. Но всеки от тях се чувства безсилен пред цялата чудовищност на проблема. Така че те хвърлят вината върху някаква неизвестна, безплътна, почти мистична сила, която определят като „Системата“ – твърде много от тях смятат, че това е *политическа* система и по-конкретно – капитализмът. Те не разбират, че има само една дисциплина, която позволява на хората да се справят с големи и сериозни про-

блеми, която има силата да интегрира и обединява човешките дейности – и това е *философията*, получила вместо това задачата да разделя и раздробява, да разрушава техните дела.

Как се отразява всичко това на най-добрите умове сред студентите? Повечето от тях понасят студентските си години със стиснати зъби и твърдост, все едно, че ще излежават присъда в затвора. Психологическите белези, които получават през това време, са неизброими. Но те се борят с всички сили да запазят способността си да мислят, смътно съзнавайки, че същността на изтезанието е атака срещу техните мозъци. И това, което чувстват към университета си, граничи от недоверие до негодувание, до презрение и омраза, преплетени с чувство на изтощение и мъчително отегчение. Тези чувства, осъзнати в различна степен, се споделят от цялата пирамида на студентската маса – от интелектуалния връх до най-ниските нива. Точно *това* е причината, поради която шепа бунтовници от Бъркли успя да привлече хиляди студенти, които първоначално не разбираха същността на това, към което се присъединяват, а когато тя стана очевидна – се отдръпнаха. Тези студенти бяха обзети от отчайващо и неясно чувство на безсилие, от нуждата да протестират, без да знаят точно срещу какво, от сяло желание да нанесат удар на университета по някакъв начин.

Попитах малка група интелигентни студенти в един от най-добрите университети в Ню Йорк, които бяха идеологически противници на бунтовниците, дали ще се борят за университетската администрация, ако бунтът застигне и тях. Всички те поклатиха глави с едва доловима, мъдра и горчива усмивка.

Философското безсилие на по-старото поколение е причината, поради която официалните власти – от администрацията в Бъркли до коментаторите, медиите и губернатора Браун – не можаха да заемат твърда позиция и нямаха рационален отговор на бунта в Бъркли. Признавайки постулатите на модерната философия, логиката беше на страната на бунтовниците. За да им се отговори, щеше да е необходимо *пълно* философско преосмисляне, чак до основните предпоставки – а това никой не посмя да направи.